

Tóth Attila
atoth@vtv.hu

A MAGÁNBIZTONSÁGI ÁGAZAT MINŐSÍTÉSI RENDSZERE

Absztrakt

A magánbiztonsági ágazatban működő vállalkozásokat minősítő rendszer kidolgozása napjaink aktuális problémája. Szükséges egy olyan objektív minősítési rendszer bevezetése, amelynek segítségével hazánkban a vagyonvédelem területén, a magánbiztonsági ágazatban tevékenykedő összes vállalkozás kategorizálható, minősítési osztályba sorolható. A rendszer bevezetése egyrészt kiszűrné a jogszerűtlenül működő vállalkozásokat, másrészt segítené a Megrendelőket az adott feladat ellátására alkalmas cégek kiválasztásában, a pályázati követelmények megfogalmazásában, hosszútávon pedig az egész ágazat fejlődését eredményezi. Későbbiekben a minősítési tevékenységet ki lehet terjeszteni. Komplet biztonsági auditok során lehet vizsgálni például a telepítésre kerülő biztonságtechnikai rendszerek terveit, illetve a már üzemelő rendszereket.

Elaborating a system of qualifying enterprises operating in the private security sector is a topical problem nowadays. It is necessary to introduce an unbiased qualification system with which every Hungarian enterprise operating in the field of property protection within the private security sector can be properly categorised and classified. On the one hand, the introduction of the system would rule out enterprises that are operating illegally, and on the other hand it would provide assistance to the Principals in selecting the companies being appropriate to carry out the task in question, in wording tender requirements, and in the long run it would result in the improvement of the entire sector. Later on the rating activity could be extended. During complete safety audits, the plans of security systems, for example, could be inspected, alongside with the already functioning systems.

Kulcsszavak: minősítés, magánbiztonság, tervezés, biztonságtechnika ~ qualification, private security, planning, security technology

BEVEZETÉS

A magánbiztonsági ágazatban működő vállalkozások és tevékenységeik minősítésének igénye már hat-nyolc évvel ezelőtt megfogalmazódott. Akkoriban a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara¹ elnökségi ülésein több alkalommal napirendre kerültek javaslatok a szakmai minősítési rendszer kidolgozására. Készültek különféle minősítési szempont rendszerek, azonban ezek soha nem kerültek elfogadásra.

A szakmai minősítési rendszer bevezetésével szemben igen nagy ellenállás mutatkozott az ágazat egyes szereplői részéről. A rendszer bevezetését ellenzők leggyakrabban azt hozták fel kifogásként, hogy a szakmai tevékenységet kizárólag a szakmát gyakorlók tudják megfelelő színvonalon auditálni, a piaci szereplők részéről viszont elfogadhatatlan, hogy egy konkurens vállalkozás szakembere hajtson végre náluk ellenőrzést, aki betekint a cég folyamatiba, dokumentumaiba.

A szakmai minősítő rendszer bevezetésének és elfogadtatásának kulcsa egy objektív szempontrendszeren alapuló értékelő rendszer kidolgozása, valamint az önkéntes részvétel a minősítésben. Első körben a vállalkozásokat kell kategorizálni², majd később egyes foglalkoztatási ágazatokban ez kiterjeszhető lesz az egyénekre is (pl. vagyonörök esetében).

A bevezetést követő feladat a rendszer széleskörű megismertetése a magánbiztonsági szolgáltatásokat igénybe vevőkkel, a Megrendelőkkel. A minősített vállalkozások köre akkor fog igazán kibővülni, amikor a Megrendelők elkezdik böngészni a minősített vállalkozások jegyzékét, amikor pályázati kiírásaikban minimum megfelelési követelményként előírják valamelyik szakmai minősítési szint meglétét.

Ez a folyamat felgyorsítható, ha a Biztosító társaságok biztosítási feltételként írják elő, hogy meghatározott objektumokba telepítendő biztonságtechnikai rendszereket, legalább ilyen minősítési kategóriába sorolt céggel kell telepíttetni, illetőleg megteszi ugyanezt az élőerős őrzésre vonatkozóan is. A MABISZ VKB³ és a minősítést végző szervezet együttműködése igen fontos a rendszer bevezetésének sikeressége érdekében. A MABISZ VKB jelenleg különféle biztonságtechnikai termék csoportok minősítését végzi⁴, valamint a minősített eszközök alkalmazására egy saját technikai követelmény rendszert⁵ határoz meg védelmi kategóriák és kockázatvállalási értékhatárok alapján [1], de a tervezést és a kivitelezést végzőkkel, a különféle vagyonvédelmi szolgáltatókkal nem foglalkozik.

KI MINŐSÍTSEN?

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy ki dolgozza ki a minősítési rendszert, ki végezze a minősítést? A kérdésre egyszerű a válasz, amit a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény 38.§ (1) d) bekezdésében találunk: „A Kamara az e törvény hatálya alá tartozó tevékenység végzésére jogosító, külön jogszabályban meghatározott szakképesítések tekintetében a rendszertért felelős miniszterrel kötött megállapodás alapján kidolgozza és gondozza a szakmai és vizsgakövetelményt, a szakmai minősítő rendszert, közreműködik a szakképzésben és a vizsgáztatásban, valamint javaslatot tesz az állam által elismert szakképesítésre, a szakmai vizsgaszabályzatra, a szakmai vizsga szervezését engedélyező, valamint a vizsgaszervezési tevékenységek elle-

¹ a továbbiakban: SzVMSzK

² minősítési osztályba sorolni

³ Magyar Biztosítók Szövetsége Vagyonvédelmi és Kármegelőzési Bizottság

⁴ értéktárolók, mechanikai-fizikai védelem elemei, biztonsági üvegek, fóliák, elektronikai jelzőrendszerek elemei, videotechnikai és beléptető eszközök minősítésével foglalkozik

⁵ ez a követelmény rendszer nincs összhangban az Európai Unióban érvényben lévő erre a szakterületre vonatkozó szabványokkal

nőrzése során szakértőként kirendelhető személyekre.” [2] Tehát a Szakmai Kamara felelős a Magánbiztonsági ágazatba tartozó szakképesítések esetében a szakmai és vizsgakövetelmények, valamint a szakmai minősítő rendszer kidolgozásáért.

A fentiek alapján logikusnak tűnik, hogy független szakmai szervezetként a vállalkozások minősítő rendszerét is a Kamara dolgozza ki és működtesse, illetve a minősített Vállalkozásokat nyilvántartsa, közzé tegye.

Az OKJ-s szakképzési rendszerben [3] szerepet vállaló vállalkozások minősítésére ki is dolgozott a Kamara egy minősítő rendszert. [4] Ez a minősítő rendszer azonban csak a Belügyminiszter ágazatába tartozó olyan szakképesítésekben szerepet vállaló cégekre vonatkozik, amely cégek az adott OKJ-s szakképzésben előírt szakmai gyakorlat idejére gyakorlati helyet biztosítanak. Tehát ez a rendszer kizárólag a „szakképesítés megszerzésére irányuló szakképzés összefüggő munkahelyi szakmai gyakorlati képzése folytatására jogosult vagyoni-védelmi gazdálkodó szervezetek feljogosító eljárása, tanúsítása, nyilvántartása és ellenőrzése” [4] céljából készült.

KIT KELL MINŐSÍTENI?

A minősítési rendszer bevezetése több féle módon lehetséges. Egy megvalósítható bevezetés lépései a következők lehetnek:

Első lépésben a magánbiztonság különböző területein működő vállalkozásokat kell minősíteni, a cégek által megadott adatok alapján. A bekért adatokhoz a közbeszerzési eljárásoknál megszokott módon, az igazoló dokumentumokat, nyilatkozatokat is be kell kérni. A beküldött adatok alapján a cégek minősítése-kategorizálása elvégezhető (akár automatizált módon is). Ebben a fázisban a bevallást önkéntesen beküldő vállalkozások bekerülhetnek egy minősítési kategóriába, egy nem ellenőrzött jelöléssel. Ez még csak egy tájékoztató jellegű minősítést jelent.

A minősítési kategóriába sorolt vállalkozások kérhetik a minősítő szervezettől (SzVMSzK) a benyújtott adatok igazoló ellenőrzését, amelyet egy független szakértői csoport – a cég dolgozói létszámának arányában növelendő a szakértői csoport létszáma – végez el egy helyszíni audit keretében. A szakértői csoport ilyenkor – hasonlóan egy beszállítói audithoz – ellenőrzi a cég által benyújtott adatokat, a cég folyamatait, a minőségirányítási rendszer működtetését stb. A helyszíni audit költsége az ellenőrzést kérő céget terheli. Az audit eredményeképpen kerülhet kiállításra az elért minősítési kategória igazolására szolgáló tanúsítvány.

A későbbiekben a minősítési rendszer akár tovább finomítható, a vállalkozások különböző tevékenységeik, különböző kategóriába sorolásával. Például nem minden biztonságtechnikai rendszereket telepítő cég foglalkozik tervezéssel vagy nem mindegyik telepít automatikus tűzjelző rendszereket. Hasonló példa lehet egy élőerős őrzéssel foglalkozó cég, amelyik néha telepít kisebb behatolás jelző rendszereket, mert van két-három hozzáértő, biztonságtechnikai rendszerszerelő OKJ-s képzettséggel és biztonságtechnikai szerelő rendőrhatalósági engedéllyel rendelkező alkalmazottja, de ez a tevékenység nem összemérhető azzal a céggel, amelyik 40-50 fővel végzi ugyanezt a tevékenységet pl. nagy ipari objektumokban. Ezeknek a több tevékenységi körrel rendelkező vállalkozásoknak a különféle tevékenységeit külön lehetne kategorizálni.

A következő fontos lépés lehet a biztonságtechnikai rendszereket tervező-telepítő cégek tervdokumentációinak, kivitelezési folyamatainak auditálása. Ez nagyon fontos, mert jó terv alapján, jó eszközökből is lehet szakszerűtlen kivitelezéssel nagyon rossz rendszert kialakítani és rossz tervdokumentáció alapján, jó eszközökből a jó Kivitelező se tud biztonsági rések nélküli, hibátlan rendszert építeni. Nagy biztonsági kockázatú objektumok esetében a tervdokumentációk-kivitelezések független szakértői ellenőrzése nagyon fontos lenne.

Ugyanez az élőerős területen is napi aktuális problémaként jelentkezik. A biztonsági személynzet, vagyis a humán tényező az objektumvédelem nagyon fontos biztonsági eleme. Az adott feladatra megtalálni azt a feladatot ellátni képes vagyont, aki ebben a feladatban ki is tud teljesedni és, aki ez által megfelelően motiváltan tudja a munkakörét ellátni, nagyon nehéz feladat. Jelenleg nem működik olyan minősítési rendszer, amely a vagyontöröket képességeik-képzettségeik szerint kategóriákba sorolná, pedig egy ilyen rendszer óriási segítséget jelentene a Munkáltatóknak a munkavállalók kiválasztásában, valamint a Megbízóknak – az őrzés-védelmi szolgáltatást igénybe vevőknek – az alkalmazandó vagyontörökkel szemben támasztott követelmények megfogalmazásában. [5]

A MINŐSÍTÉSI SZEMPONTRENDSZER

A minősítési szempontrendszer összeállításánál legfontosabb, hogy olyan adatokat kell bekérni, amelyek alapján objektíven kategorizálhatók a különféle vállalkozások.

A magánbiztonsági ágazat különféle területein működő vállalkozások nem kategorizálhatók azonos minősítési szempontrendszer alapján. Teljesen más szempontok alapján kell minősíteni egy élőerős őrzéssel foglalkozó vállalkozást vagy egy biztonságtechnikai rendszereket tervező vállalkozást. Ugyanúgy nem követelhetjük meg egy élőerős őrzéssel foglalkozó cégtől, hogy rendelkezzen biztonságtechnikai mérnök végzettségű, tervezői engedéllyel rendelkező alkalmazottal, mint ahogy a biztonságtechnikát tervező-, telepítő cégtől se kérhetünk például 10-20 főállású személy-, és vagyont. Természetesen a példában említhettük volna a magánnyomozással foglalkozó cégeket is, amelyekkel szemben megint más követelményeket kell támasztani.

A szempontrendszernek szakmai területenként egyedinek, de területen belül általánosan alkalmazhatónak kell lennie. A területenként egyedi követelményrendszer biztosítja a területen belüli általános alkalmazhatóságot.

A szempontrendszer kialakítása ideális esetben úgy történik, hogy az ágazat különböző szereplőinek műszaki-technikai felszereltségét, gazdasági jellemzőit jól ismerő munkacsoportokat hoznak létre. A munkacsoportokat ágazatonként kell kialakítani. (pl. magánnyomozó szempontrendszert összeállító munkacsoport, biztonságtechnika szempontrendszert összeállító munkacsoport stb.) A munkacsoportok tagjai egyénileg összeállítanak egy-egy értékelési szempontrendszert. Az egyének által egymástól függetlenül összeállított szempontrendszerek összesítését követően a szempontok között találunk olyanokat, amelyeket a munkacsoport több tagja is leírt és lesznek olyanok, amelyekre csak egy-egy személy gondolt. A végeredmény mindenképpen egy kezelhetetlenül nagy halmaz lesz. Ezt a halmazt kell kezelhető méretűre csökkenteni oly módon, hogy a szempontrendszer teljessége megmaradjon, tehát a megmaradó szempontok alapján az adott ágazat szereplői teljes mértékben értékelhetők legyenek. A halmaz a Pareto-elv alapján⁶ jelentős mértékben csökkenthető. A szempontok közül ki kell szűrni azokat, amelyek ugyanarra a tulajdonságra vagy funkcióra kérdeznek rá, mert ezek az értékelés során torzíthatják a kapott eredményeket. Ki kell szűrni továbbá az ellentmondásos értékelési szempontokat, amelyek egymást kizárhatják. Nagyon fontos, hogy a kialakult szempontrendszernek jól érthető legyen, pontos, de egyszerű definíciókat tartalmazzon és lehetőség szerint 15 elemnél többől ne álljon⁷. [6] A kellő mértékben leegyszerűsített, az ágazat szereplőit teljes mértékben körülíró szempontrendszer még nem alkalmas a szempontrendszert kitöltő vállalkozások kategorizálására, minősítésére. Ez könnyen belátha-

⁶ Pareto azt állította, hogy a megtermelt javak 80%-a a társadalom 20%-ához kerül a vagyoneosztás során, ez az elv az élet sok más területén is igaznak bizonyult. pl. a problémák 80%-a visszavezethető az okok 20%-ára, vagy esetünkben a kialakult sok elemből álló szempontrendszer 20%-a lefedti a cégek minősítését befolyásoló tényezők 80%-át.

⁷ Ennek fontosságára a szempontok súlyozásának meghatározásánál visszatérek.

tó, hiszen a különféle értékelési szempontok, különböző fontosságúak a cégek megítélésnek szempontjából. Ahhoz, hogy a szolgáltatás minőségét kevésbé befolyásoló tényezőket kisebb mértékben vegyük figyelembe az értékelés során, az értékelési szempontrendszer elemeit fontosságuk arányában súlyozni kell.

A súlyozás mértékének meghatározása legalább annyira fontos feladat, mint a jó szempontrendszer összeállítása. A súlyszámok meghatározásakor ki kell zárni minden szubjektív hatást, cégektől és egyénektől független súlyozási rendszert kell kialakítani. A súlyszámok meghatározását a szempontrendszer kialakításhoz hasonlóan, az adott terület jól ismerő szakértőkből álló munkacsoportnak kell megalkotni. A súlyszámok meghatározására közgazdászok és matematikusok számos módszert dolgoztak ki, ezek közül a fontosabb különbségek megértése érdekében hármat mutatok be.

A legegyszerűbb módszer a közvetlen becslés módszere: ennél a módszernél súlyszám meghatározását végző szakértő becsléssel állítja fontossági sorrendbe a szempontokat. n számú szempont esetén, minden szemponthoz $1/n$ súlyszámot rendelve úgy, hogy a súlyszámok végösszege 1 legyen. Néhány értékelési szempont esetén még alkalmazható ez az eljárás, de már 10-15 szempontnál nagyon nagy koncentrációt és következetességet igényel. Könnyen belátható, hogy ennél a módszernél a szakértő szubjektivitása nem zárható ki. Több szakértővel elvégeztetve a közvetlen becslést, a szakértők következetessége, egyetértésük vizsgálható (rangkorrelációs együttható). Ebben az esetben a szakértők által felállított szempontok sorrendisége jó esetben meg fog egyezni, de a becsült súlyszámok eltérőek lesznek, nem lesznek pontosak. [7]

A pontosság növelésére dolgozott ki Churchman és Ackoff 1957-ben két eljárást [8], amelyet a szakirodalomban Churchman-Ackoff-féle eljárásnak neveznek. Ez a módszer a fontossági sorrendbe állított szempontok páros összehasonlításán alapul. A súlyszámok meghatározásánál az első szempont (legfontosabbnak ítélt szempont) súlyát 1-nek tekintjük és ehhez hasonlítjuk az összes többi szempontot, amelyekhez egy az első szempont fontosságához mért relatív súlyszámot rendelünk. Ezt követően a szempontokból csoportokat hozunk létre és vizsgáljuk, hogy a csoportba rendelt szempontok súlyszámainak összege hogyan aránylik egy fontosabbnak ítélt szemponthoz, majd annak megfelelően módosítjuk a csoportban a súlyszámokat vagy a fontosabb szempont súlyszámát. Ezt minden szempont bevonásával elvégezzük, végül a kialakult súlyok normalizálásával meghatározzuk a végleges súlyozást. Ekkor a normalizált súlyszámok összege 1 lesz. A módszer hátránya, hogy nagyon munkaigényes, éppen ezért 7 szempont felett már nem is ajánlott az alkalmazása. [9] Nagyobb számú szempont összehasonlítására Churchman és Ackoff egy második módszert javasol, amelyben legfeljebb 5 szempontból álló csoportokat alakítunk ki, mindegyikhez hozzárendelünk egy meghatározott szempontot, amelynek súlyát egynek vesszük, minden csoportban elvégezzük az első módszer szerinti kiértékelést, majd megvizsgáljuk, hogy az eredményül kapott sorrend megfelel-e az felállított fontossági sorrendnek. Ha nem felel meg, akkor meg kell ismételni az eljárást más szempont kiválasztásával. Ha megfelel, akkor a kialakult súlyok normalizálásával meghatározzuk a végleges súlyozást.

Az eddig bemutatottaknál egyszerűbben használható a Guilford-féle módszer [10], amelyet a magánbiztonsági ágazatban kidolgozásra kerülő minősítési szempontrendszer egyes szempontjai súlyszámának meghatározásához javasolok. A módszer a páros-összehasonlítás elvén alapul. A minősítési szempontokat egy $n \times n$ mátrixba rendezzük, ahol minden egyes szempontot összehasonlítunk az összes többivel. Ha feltételeket C-vel jelöljük, akkor a mátrix (i, j) -edik $(i \neq j)$ eleme 1, ha C_i fontosabb C_j -nél és 0, ha C_j fontosabb C_i -nél. Önmagával egyik szempontot se vizsgáljuk, ezért a mátrix főátlójában nincsenek elemek. A mátrix sorösszegei megadják, hogy az adott szempont, hány másik szempontnál volt fontosabb. A sorösszegek normalizálását követően megkapjuk az 1 összegű súlyszámokat. [6] A súlyszámok tovább finomíthatók, ha a kialakult súlyozást a normális eloszlás alapján átranzformáljuk,

tehát a súlyozott átlagokat normalizáljuk. [11] A módszer alkalmazása 12-15 szempont esetén egyszerű, de odafigyelést és következetességet igényel. Nagy előnye, hogy vizsgálható a kitöltő szakértő következetessége, kiszűrhetők vele a kitöltő által elkövetett hibák, (pl. körhármasok kialakulása). Több szakértő esetén a szakértők együttes véleménye is kialakítható pusztán matematikai módszerek alkalmazásával. [7] A minősítési szempontrendszer így elkészített súlyozása objektívnek tekinthető.

A MINŐSÍTÉSI RENDSZER HATÁSA A MAGÁNBIZTONSÁGI ÁGAZATRA

Mikor elérjük a bevezetőben említett pontot, amikor is a Megrendelők ajánlatkéréseikben és pályázati kiírásaikban minimum megfelelési feltételként írják elő valamely minősítési kategória meglétét, akkor éri el a minősítési rendszer a célját. Ekkor egy öngerjesztő-önfenntartó fejlődési folyamat fog elindulni a magánbiztonsági ágazatban. A ma még engedély nélkül működő vállalkozások rendőrhatalósági engedélyt fognak kérni, hogy bekerülhessenek a minősítési rendszerbe, ezt követően már ellenőrizni fogja tudni a tevékenységüket a rendőrség. A minősítési megszerzése érdekében regisztrálni fognak a Szakmai Kamarába, ha tevékenységükkel kapcsolatban panasz érkezik a Kamarához, akkor annak Etikai bizottsága eljárást indít ellene [12], aminek következménye akár a kamarai regisztrációjának felfüggesztése is lehet, ezzel kikerülhet a minősítési rendszerből, így nem tud majd részt venni pályázatokon.

A vállalkozások szeretnék minél magasabb minősítési szinteket elérni a nagyobb – jobban fizető – megbízások reményében, ennek érdekében fejleszteni fogják vállalkozásukat, képezni fogják munkavállalóikat. A munkavállalók pedig szívesebben mennek majd a magasabb minősítéssel rendelkező cégekhez dolgozni, mivel tudni fogják, hogy ott magasabb jövedelemre számíthatnak. A magasabb minősítési szinteket elérő vállalkozások ez által nagyobb munkaerő kínálatból választhatnak, kiválogathatják a legjobban képzett, az adott feladat elvégzésére legalkalmasabb munkavállalókat. Ezzel a munkát keresőket is önképzésre ösztökélik.

Hosszútávon a szakmai minősítési rendszer bevezetése és következetes működtetése jelentheti a magánbiztonsági ágazat letisztulását, „kifehéredését”, az ágazatban tevékenykedő vállalkozások fejlődését, a szakma megbecsültségének emelését. Mindezek következményeként pedig várhatóan az ágazat által nyújtott szolgáltatások értéke is emelkedni fog.

Felhasznált irodalom

- [1] M. VKB, „Betöréses lopás- és rablásbiztosítás technikai feltételei ajánlás,” Magyar Biztosítók Szövetsége, Budapest, 2002. február, Utolsó módosítás: 2015. április 24.
- [2] 2005.évi CXXXIII. tv. a személy- és vagyónvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól.
- [3] 20/2013. (V. 28.) BM rendelet a belügyminiszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről.
- [4] E. Bakur, 18 02 2015.
http://szakmaikamara.hu/files/images/Orszagos/Kabinet/minosites/a_maganbiztonsag_minositesi_szabalyzata_1_fejezet.pdf. [Hozzáférés dátuma: 19 május 2016].
- [5] G. Csege és T. Gáll, „Az élőerős vagyónvédelem problematikája,” Hadmérnök, pp. 6-7, 2014. december.
- [6] S. Bozóki, „Súlyozás páros összehasonlítással és értékelés hasznossági függvényekkel a többszempontú döntési feladatokban,” Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2006.

- [7] J. Gyarmati, „Többszemponos döntéelmélet alkalmazása a haditechnikai eszközök összehasonlításában,” Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2003.
- [8] C. Churchman, R. Ackoff és Arnoff E.L., Introduction to Operations Research, John Wiley & Sons: New York, 1957.
- [9] J. Kindler és O. Papp, Komplex rendszerek vizsgálata – összemérési módszerek, Budapest: Műszaki Könyvkiadó, 1977.
- [10] J. Guilford, Psychometric Methods, New York: McGraw-Hill Book, 1936.
- [11] J. Dr. Kata, Mérnöki módszerek a pedagógiában, Budapest: Typotex Kiadó, 2013.
- [12] SzVMSzK, „Kamarai Szabályzatok,” http://szakmaikamara.hu/files/Etikai_szabalyzat_2016-01-15.pdf. [Hozzáférés dátuma: 20. május 2016.]